חבקוק

עם פירוש רש״י

נוסח המקרא: מקרא על פי המסורה (CC BY-SA), באדיבות ספריא.
פירוש רש״י: Sefaria vocalized edition (Public Domain), באדיבות ספריא.
הקובץ מופץ בחינם ברישיון CC BY-SA: מותר להעתיק ולהפיץ, עם ציון המקור ובאותו רישיון.
geulaquiz.com

פרק א׳

א׳ הַמַּשָּׂא אֲשֶׁר חָזָה חֲבַקּוּק הַנָּבִיא׃

הַמַּשָּׂא אֲשֶׁר חָזָה. ״מַטַּל נְבוּאָתָא״, מַה שֶּׁנִּשָּׂא וְקִבֵּל בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

ב׳ עַד־אָנָה יְהוָה שִׁוַּעְתִּי וְלֹא תִשְׁמַע אֶזְעַק אֵלֶיךָ חָמָס וְלֹא תוֹשִׁיעַ׃

עַד אָנָה ה׳. צוֹפָה הָיָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעָתִיד נְבוּכַדְנֶצַּר לִמְלֹךְ בַּכִּפָּה וְלִהְיוֹת מֵצַר לְיִשְׂרָאֵל, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר בִּנְבוּאָתוֹ ״כִּי הִנְנִי מֵקִים אֶת הַכַּשְׂדִּים וְגוֹ׳״, וְעַל זֹאת הָיָה מִתְאוֹנֵן וּמִתְפַּלֵּל.

אֶזְעַק אֵלֶיךָ חָמָס. אַזְכִּיר לְפָנֶיךָ חָמָס הֶעָשׂוּי לִי וְאֵינְךָ מוֹשִׁיעַ.

ג׳ לָמָּה תַרְאֵנִי אָוֶן וְעָמָל תַּבִּיט וְשֹׁד וְחָמָס לְנֶגְדִּי וַיְהִי רִיב וּמָדוֹן יִשָּׂא׃

אָוֶן. בְּזָה וְחָמָס.

וְעָמָל תַּבִּיט. עָמָל זֶה אַתָּה מַבִּיט וְאֵינְךָ עוֹזֵר.

וַיְהִי רִיב וּמָדוֹן יִשָּׂא. וְזֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הַנּוֹשֵׂא רִיב וּמָדוֹן הָיָה וּמִתְקַיֵּם וּמַצְלִיחַ.

וַיְהִי. וְיִתְקַיֵּם אוֹתוֹ אֲשֶׁר רִיב וּמָדוֹן יִשָּׂא, כֵּן תַּרְגּוּם יוֹנָתָן.

ד׳ עַל־כֵּן תָּפוּג תּוֹרָה וְלֹא־יֵצֵא לָנֶצַח מִשְׁפָּט כִּי רָשָׁע מַכְתִּיר אֶת־הַצַּדִּיק עַל־כֵּן יֵצֵא מִשְׁפָּט מְעֻקָּל׃

עַל כֵּן תָּפוּג תּוֹרָה. עַל זֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל רוֹאִין הַצְלָחָתוֹ שֶׁלּוֹ, תָּפִיג וְתַעֲבֹר תּוֹרָה מֵהֶם, וְיִשְׁמְעוּ לוֹ וְיִשְׂתַּחֲווּ לַצּוּרָה בְּבִקְעַת דּוּרָא.

וְלֹא יֵצֵא לָנֶצַח מִשְׁפָּט. הַדָּת לַאֲמִתּוֹ.

מַכְתִּיר. סוֹבֵב, כְּמוֹ (תהילים כב:יג) ״אַבִּירֵי בָשָׁן כִּתְּרוּנִי״.

ה׳ רְאוּ בַגּוֹיִם וְהַבִּיטוּ וְהִתַּמְהוּ תְּמָהוּ כִּי־פֹעֵל פֹּעֵל בִּימֵיכֶם לֹא תַאֲמִינוּ כִּי יְסֻפָּר׃

לֹא תַאֲמִינוּ כִּי יְסֻפָּר. זֹאת לָכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מֵקִים אֶת הַכַּשְׂדִּים, הָעָם אֲשֶׁר לֹא הָיָה כְּדַאי לְהִבָּרְאוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו כג:יג) ״זֶה הָעָם לֹא הָיָה״. הֵם אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּבָיָכוֹל מִתְחָרֵט עַל בְּרִיאָתָם, וְעַתָּה יָקוּם וְיִהְיֶה מַר וְנִמְהָר לָרוּץ וְלָלֶכֶת לְמֶרְחֲבֵי אַרְצוֹת כָּל הַגּוֹיִם.

ו׳ כִּי־הִנְנִי מֵקִים אֶת־הַכַּשְׂדִּים הַגּוֹי הַמַּר וְהַנִּמְהָר הַהוֹלֵךְ לְמֶרְחֲבֵי־אָרֶץ לָרֶשֶׁת מִשְׁכְּנוֹת לֹא־לוֹ׃

ז׳ אָיֹם וְנוֹרָא הוּא מִמֶּנּוּ מִשְׁפָּטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא׃

מִמֶּנּוּ מִשְׁפָּטוֹ וּשְׂאֵתוֹ יֵצֵא. מִמֶּנּוּ שׁוֹפְטִים, מִמֶּנּוּ מְלָכִים הַמְּטִילִין מַשָּׂא וְאֵימָה עַל הַכֹּל. **מִשְׁפָּטִים** – יושטיצי״א בְּלַעַ״ז.

ח׳ וְקַלּוּ מִנְּמֵרִים סוּסָיו וְחַדּוּ מִזְּאֵבֵי עֶרֶב וּפָשׁוּ פָּרָשָׁיו וּפָרָשָׁיו מֵרָחוֹק יָבֹאוּ יָעֻפוּ כְּנֶשֶׁר חָשׁ לֶאֱכוֹל׃

וּפָשׁוּ פָּרָשָׁיו. רַבּוּ פָּרָשָׁיו.

ט׳ כֻּלּוֹ לְחָמָס יָבוֹא מְגַמַּת פְּנֵיהֶם קָדִימָה וַיֶּאֱסֹף כַּחוֹל שֶׁבִי׃

לְחָמָס יָבוֹא. לִשְׁלֹל וְלָבֹז.

מְגַמַּת פְּנֵיהֶם. לְשׁוֹן ״הִגְמִיאִינִי נָא״ (בראשית כד:יז), ״יַגְמֵא אֶרֶץ״ (איוב לט:כד). רַק בִּמְרוּצָה לְשָׁעָה קַלָּה כִּבְרַת אֶרֶץ, כְּאִלּוּ גָּמָא וְשָׁתָה הָאָרֶץ שֶׁלְּפָנָיו. וְאַף כָּאן ״מְגַמַּת פְּנֵיהֶם״, גְּמִיאַת שְׁאִיפַת פְּנֵיהֶם דּוֹמֶה לִרְוִיחַ הַקָּדִים עַזָּה שֶׁבְּרוּחוֹת, כֵּן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן.

י׳ וְהוּא בַּמְּלָכִים יִתְקָלָס וְרוֹזְנִים מִשְׂחָק לוֹ הוּא לְכָל־מִבְצָר יִשְׂחָק וַיִּצְבֹּר עָפָר וַיִּלְכְּדֶהָ׃

וְהוּא בַּמְּלָכִים יִתְקָלָס. מִתְלוֹצֵץ בָּהֶם, וְכָל לְשׁוֹן ׳קְלָסָה׳ לְשׁוֹן ׳דִּבּוּר׳ הַנִּדְבָּרִים בּוֹ, יֵשׁ לְטוֹב יֵשׁ לְרָע, פרלרי״ץ בְּלַעַ״ז.

מִשְׁחָק. כְּמוֹ ׳שְׂחוֹק׳, כְּמוֹ ׳מִשְׁמָר׳, ׳מִסְתָּר׳.

לְכָל מִבְצָר יִשְׂחָק. אִם אוֹיְבוֹ בְּמִבְצָר חָזָק, יִשְׂחַק לוֹ.

וַיִּצְבֹּר עָפָר. עָלָיו בּוֹרֵב חֵילוֹתָיו. כָּל אֶחָד נוֹשֵׂא מַשָּׂא עָפָר, וַהֲרֵי הִיא לִפְנֵי הַחוֹמָה תֵּל גָּבוֹהַּ וְנִלְחָמִים בָּהּ עַל הָעִיר, וְהִיא שְׁפִיכַת סוֹלְלָה, כִּי כֻּלָּן מְחֻרְגָּמוֹת ״וַיִּצְבֹּר עָלֶהָ מְלֵיתָא״, וְאַף הִיא לְשׁוֹן ׳מִלּוּא׳ שֶׁהָיָה בְּעִיר דָּוִד. הוּא תֵּל גָּבוֹהַּ וְנִלְחָמִים בָּהּ, שֶׁעַל רֹאשָׁהּ מִגְדָּל בָּנוּי וְשִׁפּוּעוֹ מְשֻׁפָּע לַצְּדָדִין, וּסְבִיבוֹת מַרְגְּלוֹתָיו חוֹמָה נְמוּכָה לְהַחֲזִיק הֶעָפָר מִלִּפֹּל.

י״א אָז חָלַף רוּחַ וַיַּעֲבֹר וְאָשֵׁם זוּ כֹחוֹ לֵאלֹהוֹ׃

אָז חָלַף רוּחַ. אָז בִּרְאוֹתוֹ דַּרְכּוֹ צָלְחָה, רוּחַ חוֹלֶפֶת וְעוֹבֶרֶת עָלָיו, רוּחַ אַשְׁמָה. וּמַהוּ הָרוּחַ? זֶה **כֹּחוֹ לֵאלֹהוֹ** – הַכֹּחַ הַזֶּה הוּא נוֹתֵן לֵאלֹהוֹ, וְאָמַר׃ אֱלֹהַי עָשָׂה לִי כָּל הַחַיִל הַזֶּה.

י״ב הֲלוֹא אַתָּה מִקֶּדֶם יְהוָה אֱלֹהַי קְדֹשִׁי לֹא נָמוּת יְהוָה לְמִשְׁפָּט שַׂמְתּוֹ וְצוּר לְהוֹכִיחַ יְסַדְתּוֹ׃

אָמַר הַנָּבִיא׃ וְאַתָּה לָמָּה תַחֲרִישׁ לְכָל זֹאת? **הֲלֹא אַתָּה מִקֶּדֶם אֱלֹהַי קְדוֹשִׁי וְכוּ׳.** וְזֶה שֶׁכָּתוּב ״לֹא נָמוּת״ – אֶחָד מִתִּקּוּנֵי סוֹפְרִים שֶׁבַּמִּקְרָא הוּא, שֶׁכְּבָר הַכָּתוּב. וְכֵן (מלאכי א׃יג) ״וְהִפַּחְתֶּם אוֹתוֹ״, וְכֵן הַרְבֵּה הַמְפֹרָשִׁים בְּסִפְרֵי. וּלְפִי תִּיּוּן הַסּוֹפְרִים זֶה, פֵּרוּשׁוֹ׃ הֲלֹא אַתָּה אֱלֹהַי מִקֶּדֶם קְדוֹשִׁי? אַל תִּתְּנֵנִי לָמוּת בְּיָדוֹ.

ה׳ לְמִשְׁפָּט שַׂמְתּוֹ. יָדַעְתִּי כִּי לֹא הֶעֱמַדְתּוֹ לָזֶה אֶלָּא לִשְׁפּוֹט אֶת הַמּוֹרְדִים בְּךָ, וּמִכָּל מָקוֹם כָּל זֶה לָמָּה יִתְקַיֵּם? הֲלֹא...

י״ג טְהוֹר עֵינַיִם מֵרְאוֹת רָע וְהַבִּיט אֶל־עָמָל לֹא תוּכָל לָמָּה תַבִּיט בּוֹגְדִים תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ׃

טְהוֹר עֵינַיִם אַתָּה מֵרְאוֹת בְּרַע.

וְהַבִּיט. כְּמוֹ ׳וּלְהַבִּיט׳ אֶל עָמָל.

צַדִּיק מִמֶּנּוּ. שֶׁהוּא מְסַמֵּא אֶת עֵינֵי צִדְקָיְהוּ.

י״ד וַתַּעֲשֶׂה אָדָם כִּדְגֵי הַיָּם כְּרֶמֶשׂ לֹא־מֹשֵׁל בּוֹ׃

וַתַּעֲשֶׂה אָדָם. לִפְנֵי נְבוּכַדְנֶצַּר הֶפְקֵר כִּדְגֵי הַיָּם, שֶׁכָּל הָרוֹצֶה לָצוּד צוֹדֶה מֵהֶם.

ט״ו כֻּלּוֹ בְּחַכָּה הֶעֱלָה יְגֹרֵהוּ בְחֶרְמוֹ וַיַּאַסְפֵהוּ בְּמִכְמַרְתּוֹ עַל־כֵּן יִשְׂמַח וְיָגִיל׃

כֻּלּוֹ בְּחַכָּה הֶעֱלָה. כָּל הָאָדָם זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר הֶעֱלָה בְּחַכָּה שֶׁלּוֹ.

יְגֹרֵהוּ. לְשׁוֹן ״אֲגֹרָה בַּקָּצִיר״ (משלי י׃ה), ״נֶהֱרְסוּ מַמְגֵּרוֹת״ (יואל א׃יז).

ט״ז עַל־כֵּן יְזַבֵּחַ לְחֶרְמוֹ וִיקַטֵּר לְמִכְמַרְתּוֹ כִּי בָהֵמָּה שָׁמֵן חֶלְקוֹ וּמַאֲכָלוֹ בְּרִאָה׃

יְזַבֵּחַ לְחֶרְמוֹ. לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהִיא כּוֹבֶשֶׁת הַכֹּל לְפָנָיו.

בָּהֵמָּה. כְּמוֹ ׳בָּהֶם׳, בִּשְׁבִילָם.

בְּרִיאָה. שְׁמֵנָה.

י״ז הַעַל כֵּן יָרִיק חֶרְמוֹ וְתָמִיד לַהֲרֹג גּוֹיִם לֹא יַחְמוֹל׃ {ס}

הַעַל כֵּן יָרִיק חֶרְמוֹ. יֵשׁ תְּמִיהוֹת הַרְבֵּה הַמִּתְקַיְּמֹת, כְּמוֹ ״חֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי״ דְּעֵלִי (שמואל א ב׃כז), ״הֲרוֹאֹה אַתָּה״ (שם ב טו׃כז), אַף כָּאן׃ הֲנִרְאָה בְּעֵינֶיךָ שֶׁעַל כֵּן הוּא מַצְלִיחַ כָּל שָׁעָה? שֶׁיָּרִיק חֶרְמוֹ עַל הַכֹּל וְלָצוּד צֵיד. **יָרִיק** – כְּמוֹ (תהלים לה׃ג) ״הָרֵק חֲנִית״, ״וַיָּרֶק אֶת חֲנִיתוֹ״ (בראשית יד׃יד), מְזַדְּיֵן בְּחֶרְמוֹ.

פרק ב׳

א׳ עַל־מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמָדָה וְאֶתְיַצְּבָה עַל־מָצוֹר וַאֲצַפֶּה לִרְאוֹת מַה־יְדַבֶּר־בִּי וּמֶה אָשִׁיב עַל־תּוֹכַחְתִּי׃

עַל מִשְׁמַרְתִּי אֶעֱמָדָה. עָג עוּגָה חֲבַקּוּק וְעָמַד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר: לֹא אָזוּז מִכָּאן עַד שֶׁאֶשְׁמַע מַה יְדַבֵּר בִּי עַל שְׁאֵלָתִי זֹאת לָמָּה הוּא מַבִּיט וְרוֹאֶה בְּהַצָּלָחָתוֹ שֶׁל רָשָׁע.

וּמָה אָשִׁיב. אֶל הַבָּאִים לְהִתְוַכֵּחַ לְפָנַי.

עַל תּוֹכַחְתִּי. שֶׁהֵם מוֹכִיחִים אוֹתִי בְּפָנַי שֶׁיֵּשׁ לְהַרְהֵר עַל מִדַּת הַדִּין. **תּוֹכַחַת** – מונאיפרובמנ"ט בְּלַעַ"ז.

ב׳ וַיַּעֲנֵנִי יְהוָה וַיֹּאמֶר כְּתֹב חָזוֹן וּבָאֵר עַל־הַלֻּחוֹת לְמַעַן יָרוּץ קוֹרֵא בּוֹ׃

וַיַּעֲנֵנִי ה׳ וַיֹּאמֶר כְּתֹב לְךָ חָזוֹן. הַנְּגִלָּה לְךָ, וּבָאֲרֵהוּ עַל הַלּוּחוֹת הֵיטֵב, אֲשֶׁר יָרוּץ הַקּוֹרֵא בּוֹ לְקָרוֹתוֹ מַהֵר שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל, וְזֶהוּ הַחָזוֹן אֲשֶׁר תִּכְתֹּב.

ג׳ כִּי עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד וְיָפֵחַ לַקֵּץ וְלֹא יְכַזֵּב אִם־יִתְמַהְמָהּ חַכֵּה־לוֹ כִּי־בֹא יָבֹא לֹא יְאַחֵר׃

כִּי עוֹד חָזוֹן לַמּוֹעֵד. עוֹד עָתִיד לָקוּם נָבִיא לְקֵץ שָׁנִים שֶׁיִּתְגַּלֶּה לוֹ חָזוֹן לְמָתַי יִהְיֶה מוֹעֵד מַפֶּלֶת בָּבֶל וּגְאֻלַּת יִשְׂרָאֵל.

וְיָפֵחַ לַקֵּץ. וְדִבֵּר שֶׁיֹּאמַר לוֹ עַל הַקֵּץ שֶׁל בָּבֶל לְפִי מִלְאַת לְבָבֶל שִׁבְעִים שָׁנָה וְלֹא יְכַזֵּב.

אִם יִתְמַהְמָהּ. לָבוֹא שֶׁיֵּאָרֵיךְ לָכֶם אוֹתוֹ מוֹעֵד, **חַכֵּה לוֹ כִּי לֹא יְאַחֵר** אַחַר הַשִּׁבְעִים כְּלוּם. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ: אִם יִתְמַהְמָהּ הַנְּבִיא לָבֹא וְהוּא הָיָה יִרְמְיָה. וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם: "כְּתִיבָא נְבוּאָתָא וּמְפָרְשָׁא עַל סִפְרָא דְּאוֹרְיְתָא". תִּרְגֵּם "כְּתֹב" כְּמוֹ "כְּתִיב", כְּבָר נִרְמָז (בַּתּוֹרָה) "אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ" – שִׁבְעִים שְׁמִטּוֹת קִלְקְלוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְטוּ, וּכְנֶגְדָּן גָּלוּ מִמֶּנָּה שִׁבְעִים שָׁנָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בְּדִבְרֵי הַיָּמִים בְּסוֹף ב׳) "עַד רָצְתָה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ, כָּל יְמֵי הָשַּׁמָּה לְמַלֹּאת שִׁבְעִים שָׁנָה". וְכֵן אַתָּה מוֹצֵא (בִּיחֶזְקֵאל ד׳:ה) "וַאֲנִי נָתַתִּי לְךָ אֶת שְׁנֵי עֲוֹנָם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם, יוֹם לַשָּׁנָה נְתַתִּיו לָךְ". וְאוֹמֵר: "וְאַתָּה שְׁכַב לְךָ עַל צִדְּךָ הַשְּׂמְאלִית וְגוֹמֵר". נִמְצַאתָ אַתָּה אוֹמֵר: הִכְעִיסוּ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים שָׁנָה עַד שֶׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים, וְשֵׁבֶט יְהוּדָה קִלְקְלוּ אַרְבָּעִים. וּמִשֶּׁגָּלוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים עַד חֻרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם הֵם עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שֶׁל מְנַשֶּׁה וּשְׁאָר שְׁנוֹתָיו בִּתְשׁוּבָה, שֶׁהָרֵי נֶאֱמַר בּוֹ (מלכים ב כא:ב) "וַיַּעַשׂ הָרַע בְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲחָאָב", כְּמִנְיַן שְׁנוֹתָיו שֶׁל אַחְאָב, וְהוּא מָלַךְ עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה. שְׁתַּיִם שֶׁל אָמוֹן בְּנוֹ וְאַחַת עֶשְׂרֵה שֶׁל יְהוֹיָקִים וְאַחַת עֶשְׂרֵה שֶׁל צִדְקִיָּהוּ, הֲרֵי אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ, וּנְבוּאָה זוֹ נֶאֶמְרָה לִיחֶזְקֵאל בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְצִדְקִיָּהוּ. מִכָּל מָקוֹם נִמְצְאוּ יְמֵי קִלְקוּלָם אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁלְּאַחַר נְבוּאָה זוֹ, שֶׁהוֹסִיף שֵׁשׁ שָׁנִים. אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים עוֹשִׂים שְׁמוֹנָה יוֹבְלוֹת, וְכָל יוֹבֵל שֶׁבַע שְׁמִטּוֹת, הֲרֵי חֲמִשִּׁים וְשֵׁשׁ שְׁמִטּוֹת וּשְׁמוֹנָה שָׁנִים הַמְקֻדָּשׁוֹת לְיוֹבֵל, הֲרֵי שִׁשִּׁים וְאַרְבַּע. וּבִשְׁלוֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה יֵשׁ חֲמֵשׁ שְׁמִטּוֹת, הֲרֵי שִׁשִּׁים וְתֵשַׁע שָׁנִים מְקֻדָּשׁוֹת, וּשְׁנַת יוֹבֵל זֶה הָאַחֲרוֹן נָחְשָׁב אַף הוּא בְּמִנְיַן שֶׁבַּעֲוֹנָם לֹא נִגְמַר. וְכָאן כָּכָה אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לַחֲבַקּוּק: כְּבָר כָּתוּב חָזוֹן בַּתּוֹרָה, אֲבָל סָתוּם הוּא. הוֹסִיף אַתָּה וּבֹאֵר עַל הַלּוּחוֹת, כִּי עוֹד יִתְגַּלֶּה חָזוֹן לְמוֹעֵד זֶה.

וְיָפֵחַ לְשׁוֹן ׳דִּבּוּר׳ הוּא, וַהֲרֵבֵה יֵשׁ בְּסֵפֶר מִשְׁלֵי. וְעַל שֵׁם שֶׁהַדִּבּוּר אֵינוֹ אֶלָּא רוּחַ הַיּוֹצֵא מִן הַפֶּה, קוֹרֵהוּ ׳פִּיחַ׳ וְקוֹרֵהוּ ׳רוּחַ׳, כְּגוֹן "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם" (תהילים לג:ו).

ד׳ הִנֵּה עֻפְּלָה לֹא־יָשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה׃ {ס}

הִנֵּה עֻפְּלָה. נֶפֶשׁ שֶׁלּוֹ תָּמִיד הִיא בְּכַעַס וּבְתַאֲוָה, שׁוֹאֵף לִבְלֹעַ וְלֹא שָׂבֵעַ. עֻפְּלָה לְשׁוֹן ׳עַזּוּת׳, כְּמוֹ (במדבר יד:מד) "וַיַּעְפְּלוּ", וְכֵן "עֹפֶל וָבֹחַן" (ישעיהו לב:יד).

לֹא יָשְׁרָה נַפְשׁוֹ בּוֹ. אֵין רוּחוֹ מִתְקָרֶרֶת עָלָיו לוֹמַר דַּי בְּמַה שֶׁקָּנִיתִי כְּבָר, לָכֵן יָבֹא עָלָיו הַפֻּרְעָנוּת.

וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה. יְכֻנֶּה הַמֶּלֶךְ שֶׁעָתִיד זֶה לְהַגְלוֹתוֹ, יַעֲמֹד לוֹ צַדְּקוֹ, וּבְיוֹם שֶׁיִּשְׁלַךְ זֶה מִקִּבְרוֹ, יִשָּׂא אֲוִיל מְרֹדַךְ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין וְיָשִׂים אֶת כִּסְאוֹ מֵעַל לְכִסֵּא הַמְּלָכִים.

ה׳ וְאַף־כִּי־הַיַּיִן בּוֹגֵד גֶּבֶר יָהִיר וְלֹא יִנְוֶה אֲשֶׁר הִרְחִיב כִּשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ וְהוּא כַּמָּוֶת וְלֹא יִשְׂבָּע וַיֶּאֱסֹף אֵלָיו כָּל־הַגּוֹיִם וַיִּקְבֹּץ אֵלָיו כָּל־הָעַמִּים׃

וְאַף כִּי הַיַּיִן בּוֹגֵד. וְאַף כְּשֶׁיָּבֹא בְּלַשַּׁצַּר בֶּן בְּנוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁיִּבְגֹּד בּוֹ יֵינוֹ, דִּ"לְקֻבַל אַלְפָּא חַמְרָא שָׁתֵה" (דניאל ה:א).

גֶּבֶר יָהִיר. הוּא.

וְלֹא יִנְוֶה. לֹא יִתְקַיֵּם מְדוֹרוֹ וְנָוֵהוּ, שֶׁנִּתְגָּאָה וְאָמַר בְּטַעַם חֲמָרָא לְהָבִיא כְּלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשָׁתָה בָּהֶם, וְהֵיא תִּגְרֹם לוֹ שֶׁיֵּהָרֵג וְיִכְלֶה זַרְעוֹ. כִּי גֶּבֶר יָהִיר לֵץ לֹא יִנְוֶה, לֹא יִתְקַיֵּם הוּא וְנָוֵהוּ.

אֲשֶׁר הִרְחִיב. נִבּוּכַדְנֶצַּר כִּשְׁאוֹל נַפְשׁוֹ. לְהַשִּׂיג כָּל תַּאֲוָתוֹ בְּרֹחַב לֵב.

וְהוּא כַּמָּוֶת. כְּמַלְאַךְ הַמָּוֶת שֶׁאֵינוֹ שָׂבֵעַ מִלְּהָמִית, כָּךְ זֶה אֵינוֹ שָׂבֵעַ בְּכָל קְנָיָנוֹ.

ו׳ הֲלוֹא־אֵלֶּה כֻּלָּם עָלָיו֙ מָשָׁל֣ יִשָּׂאוּ֔ וּמְלִיצָ֖ה חִידֹ֣ות לֹ֑ו וְיֹאמַ֗ר הֹ֚וי הַמַּרְבֶּ֣ה לֹא־לֹ֔ו עַד־מָתַ֖י וּמַכְבִּ֥יד עָלָ֖יו עַבְטִֽיט׃

הֲלֹא אֵלֶּה. אֲשֶׁר אָסַף אֵלָיו לְעָבְדוֹ.

כֻּלָּם עָלָיו מָשָׁל יִשָּׂאוּ וּמְלִיצָה יִשְׂאוּ בְּפִיהֶם בִּלְשׁוֹן חִידוֹת בִּשְׁבִילוֹ. **לוֹ** כְּמוֹ ׳עָלָיו׳.

וְיֹאמַר. הָאוֹמֵר אֶת מְלִיצַת הַחִידָה.

הוֹי הַמַּרְבֶּה לֹא לוֹ. זוֹ הִיא הַמְּלִיצָה: חָבָל עַל הַמַּרְבֶּה הוֹן וּמַלְכוּת וְלֹא לוֹ, כִּי יָבֹאוּ מַלְכֵי מָדַי וְיִטְלוּ אֶת הַכֹּל.

עַד מָתַי. יִהְיֶה הוֹלֵךְ וּמַרְבֶּה וְאֵינוֹ אֶלָּא מַכְבִּיד עָלָיו מַשָּׂא עָוֹן, כְּעָב שֶׁל טִיט. עָב הוּא לְשׁוֹן קוֹרָה כְּבֵדָה, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּמִשְׁכְּנָא (דיחזקאל מא:כו) ״צַלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֳבִים״, ״וְעָב עֵץ״ (שם).

ז׳ הֲלֹוא֙ פֶּ֣תַע יָקוּמ֔וּ נְשָׁכֶ֖יךָ וְיִקְצ֣וּ מְזַעְזְעֶ֑יךָ וְהָיִ֥יתָ לְמִשִּׁסֹ֖ות לָמֹֽו׃

וְיִקְצוּ. כְּמוֹ ׳וְיָקִיצוּ׳.

ח׳ כִּֽי־אַתָּ֞ה שַׁלּ֤וֹתָ גֹּויִם֙ רַבִּ֔ים יְשַׁלּ֖וּךְ כָּל־יֶ֣תֶר עַמִּ֑ים מִדְּמֵ֤י אָדָם֙ וַחֲמַס־אֶ֣רֶץ קִרְיָ֔ה וְכָל־יֹשְׁבֵ֖י בָּֽהּ׃ {פ}

שַׁלּוֹתָ גּוֹיִם רַבִּים. הִשְׁלַכְתָּם וּנְשַׁלְתָּם מִמְּקוֹמָם.

יְשָׁלּוּךְ כָּל יֶתֶר. פְּלֵיטַת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

מִדְּמֵי אָדָם. בְּנִקְמַת דְּמֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּרוּאִים אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל לד:לא) ״אָדָם אַתֶּם״.

וַחֲמַס אֶרֶץ. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

קִרְיָה. הִיא יְרוּשָׁלַיִם.

ט׳ הֹ֚וי בֹּצֵ֣עַ בֶּ֔צַע רָ֖ע לְבֵיתֹ֑ו לָשׂ֤וּם בַּמָּרֹום֙ קִנֹּ֔ו לְהִנָּצֵ֖ל מִכַּף־רָֽע׃

הוֹי בֹּצֵעַ בֶּצַע רָע לְבֵיתוֹ. אוֹנֵס מָמוֹן שֶׁהוּא רַע לוֹ וּלְבֵיתוֹ לְבָנוֹת לוֹ בַּיִת.

לָשׂוּם בַּמָּרוֹם קִנּוֹ. כְּדִכְתִיב בְּסֵפֶר דָּנִיֵּאל (דניאל ד:כז) ״הֲלָא דָא הִיא בָּבֶל רַבְתָּא דַּאֲנָא בְנֵיתַהּ לְבֵית מַלְכוּ בְּתָקֹף חִסְנִי וְגוֹמֵר״. וּבְשָׁעָה שֶׁיָּצָא דָּבָר זֶה מִפִּיו, נִטְרַד מִן הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) ״עוֹד מִלְּתָא בְּפֻם מַלְכָּא״ בְּעִנְיָן זֶה.

י׳ יָעַצְתָּ בֹּשֶׁת לְבֵיתֶךָ קְצוֹת־עַמִּים רַבִּים וְחוֹטֵא נַפְשֶׁךָ׃

יָעַצְתָּ בֹּשֶׁת לְבֵיתֶךָ. אֲשֶׁר יָעַצְתָּ לְקָצוֹת עַמִּים רַבִּים וְהִפְסַדְתָּ עַצְמְךָ.

קְצוֹת. לְשׁוֹן שְׁלִיפָה וְקִלּוּף, כְּמוֹ ״הִקְצוֹת אֶת הַבַּיִת״ (ויקרא יד:מג).

וְחוֹטֵא נַפְשֶׁךָ. כְּמוֹ (משלי כ׳:ב׳) ״מִתְעַבֵּר וְחוֹטֵא נַפְשׁוֹ״, חוֹטֵא לְאַבֵּד נַפְשׁוֹ, פורפיי״ט שארמ״א בְּלַעַ״ז.

י״א כִּי־אֶ֥בֶן מִקִּ֖יר תִּזְעָ֑ק וְכָפִ֥יס מֵעֵ֖ץ יַעֲנֶֽנָּה׃ {פ}

כִּי וְגוֹ׳. כִּי הָאֲבָנִים אֲשֶׁר גָּזַלְתָּ תִּזְעַקְנָה מִן הַקִּיר.

וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה. אֶל הָאֶבֶן בְּקוֹל לְנֶגְדָּהּ, שְׁנֵיהֶם צוֹעֲקִים.

וְכָפִיס מֵעֵץ יַעֲנֶנָּה. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״וְשִׁיפָא מִגּוֹ מָרִישָׁא״. שִׁיפָא לְשׁוֹן ׳קִיסָם׳, שְׁפָאִין בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים, דלדור״ש בְּלַעַ״ז. מָרִישׁ הוּא הַקּוֹרָה.

י״ב הֹ֚וי בֹּנֶ֣ה עִ֔יר בְּדָמִ֖ים וְכוֹנֵ֣ן קִרְיָ֑ה בְּעַוְלָֽה׃

י״ג הֲלֹוא֙ הִנֵּ֣ה מֵאֵ֣ת יְהוָ֔ה צְבָאֹ֑ות וְיִיגְע֤וּ עַמִּים֙ בְּדֵי־אֵ֔שׁ וּלְאֻמִּ֖ים בְּדֵי־רִ֥יק יִעָֽפוּ׃

הֲלֹא הִנֵּה מֵאֵת ה׳. נִשְׁתַּלֵּם פֻּרְעָנוּת לְעוֹשֵׁי רִשְׁעָה.

וְיִיגְעוּ עַמִּים בְּדֵי אֵשׁ. כַּאֲשֶׁר תִּבְוֹאֵם חֲמָתוֹ כָּאֵשׁ עַד שֶׁיִּהְיֶה דַּיָּם. בְּדֵי אֵשׁ – איישי״ן בְּלַעַ״ז.

י״ד כִּ֣י תִמָּלֵ֣א הָאָ֗רֶץ לָדַ֙עַת֙ אֶת־כְּבֹ֣וד יְהוָ֔ה כַּמַּ֖יִם יְכַסּ֥וּ עַל־יָֽם׃ {פ}

ט״ו הֲוֹי מַשְׁקֵה רֵעֵהוּ מְסַפֵּחַ חֲמָתְךָ וְאַף שַׁכֵּר לְמַעַן הַבִּיט עַל־מְעוֹרֵיהֶם׃

מַשְׁקֵה רֵעֵהוּ. יַיִן, וּבְאוֹתָהּ הַשְׁקָאָה הוּא מְסַפֵּחַ וְאוֹסֵף אֶת חֲמָתוֹ עָלָיו, וְאַף מְשַׁכְּרֵהוּ בַּחֲמָתוֹ. וְכָל זֶה הוּא עוֹשֶׂה **לְמַעַן הַבִּיט עַל מְעוֹרֵיהֶם**, עַל גִּלּוּיָם וְלִרְאוֹת אֶת עֶרְוָתָם. זֶה נִבּוּכַדְנֶצַּר שֶׁהָיָה מַשְׁקֶה אֶת הַמְּלָכִים יַיִן וּמְשַׁכְּרָם, וְשׁוֹכֵב עִמָּם מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה, כִּדְאַמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת. דָּבָר אַחֵר: **הוֹי מַשְׁקֵה רֵעֵהוּ** – בְּסֵדֶר עוֹלָם הוֹרִשׁוֹ כְּלַפֵּי בֶּלְשַׁאצַּר, שֶׁהִשְׁקָה אֶת הַשָּׂרִים בִּכְלֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּבָהֶם נִסְפְּחוּ וְנִשְׁתַּכְּרוּ בַּחֲמָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּבוֹ בַּלַּיְלָה נֶהֱרַג.

עַל מְעוֹרֵיהֶם. לְהַגְלוֹת קְלוֹנָם וְרָאוּ שׁוֹנְאֵיהֶם בְּנִוּוּלָם.

ט״ז שָׂבַעְתָּ קָלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם־אַתָּה וְהֵעָרֵל תִּסּוֹב עָלֶיךָ כּוֹס יְמִין יְהוָה וְקִיקָלוֹן עַל־כְּבוֹדֶךָ׃

וְהֵעָרֵל. ה״א מְשַׁמֶּשֶׁת בְּתֵבָה זוֹ בִּלְשׁוֹן ׳הִתְפַּעֵל׳, כְּמוֹ (דברים לב:נ) ״הֵאָסֵף אֶל עַמֶּךָ״. אַף כָּאן ״הֵעָרֵל״, הֵאָטֵם בְּשִׁמָּמוֹן וּבְתִמָּהוֹן לֵב. כָּל עָרְלָה לְשׁוֹן ׳אָטֵם׳ הוּא, כְּמוֹ ״עֶרְלָה אָזְנָם״ (ירמיהו ו:י), ״עַרְלֵי לֵב וְעַרְלֵי בָשָׂר״ (יחזקאל מד:ז). וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם: ״וְאִתְעַרְעַל״ – לְשׁוֹן ״עֵרֹם וְעָרְיָה״ (שם).

י״ז כִּי חֲמַס לְבָנוֹן יְכַסֶּךָּ וְשֹׁד בְּהֵמוֹת יְחִיתַן מִדְמֵי אָדָם וַחֲמַס־אֶרֶץ קִרְיָה וְכָל־יֹשְׁבֵי בָהּ׃

חֲמַס לְבָנוֹן. בֵּית מִקְדָּשָׁא.

וְשֹׁד בְּהֵמוֹת יְחִיתַן. שׁוֹד בְּהֵמוֹתֶיךָ וְאוּכְלוֹסֶיךָ אֲשֶׁר שָׁדַדוּ אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל, הוּא יְשַׁבְּרֵם.

מִדְמֵי אָדָם. מֵחֲמַס דְּמֵי יִשְׂרָאֵל.

וַחֲמַס אֶרֶץ. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

קִרְיָה. יְרוּשָׁלַיִם.

י״ח מָה־הוֹעִיל פֶּסֶל כִּי פְסָלוֹ יְצָרוֹ מַסֵּכָה וּמוֹרֶה שֶׁקֶר כִּי בָטַח יֹצֵר יְצָרוֹ עָלָיו לַעֲשׂוֹת אֱלִילִים אִלְּמִים׃ {ס}

מַה הוֹעִיל. לְבָבֶל פֶּסֶל.

כִּי בָטַח. הָאָדָם הַיּוֹצֵר וְיוֹצְרוֹ שֶׁל אֱלוֹהוֹ זֶה.

עָלָיו. עַל יְצִירָתוֹ זֹאת הוּא בּוֹטֵחַ שֶׁיַּעֲזֹר לוֹ, אֲשֶׁר בָּא לַעֲשׂוֹת אֱלִילִים אִלְּמִים.

י״ט הֲוֹי אֹמֵר לָעֵץ הָקִיצָה עוּרִי לְאֶבֶן דּוּמָם הֲוּא יוֹרֶה הִנֵּה־הוּא תָפוּשׂ זָהָב וָכֶסֶף וְכָל־רוּחַ אַיִן בְּקִרְבּוֹ׃

הוּא יוֹרֶה. בְּתָמִיהָ.

כ׳ וַיהוָה בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל־הָאָרֶץ׃ {ס}

וַה׳ בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ. מוּכָן לִפְרַע.

הַס מִפָּנָיו כָּל הָאָרֶץ. הַס לְשׁוֹן שְׁתִיקָה וּדְמִימַת חֲרָבָן.

פרק ג׳

א׳ תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שְׁגִיֹנוֹת׃

עַל שְׁגִיֹנוֹת. יֵשׁ פּוֹתְרוֹ כְּתַרְגּוּמוֹ, וּלְפִי מַשְׁמָעוֹ בְּקֵשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ שֶׁהִטִּיחַ דְּבָרִים, כְּמוֹ (חבקוק א:ד) ״עַל כֵּן תָּפוּג תּוֹרָה״, ״וַתַּעֲשֶׂה אָדָם כִּדְגֵי הַיָּם״. קַנְתֵּר אַחַר מִדַּת הַדִּין.

ב׳ יְהוָה שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי יְהוָה פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר׃

שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ. אֲשֶׁר מֵעוֹלָם שָׁנִפְרַעְתָּ תָּמִיד מִמַּכְעִיסֶיךָ, וְאֶת הָרָשָׁע הַזֶּה אַתָּה סוֹבֵל.

יָרֵאתִי. אָמַרְתִּי: אֵיךְ נִשְׁתַּנִּית מִדַּת הַדִּין בָּעָוֹן יִשְׂרָאֵל?

פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ. פָּעָלְךָ הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיִיתָ נִפְרָע לָנוּ מֵאוֹיְבֵינוּ בְּקֶרֶב שְׁנֵי הַצָּרָה שֶׁאָנוּ שְׁרוּיִים בָּהּ, **חַיֵּיהוּ**, כְּלוֹמַר עוֹרְרֵהוּ וַהֲשִׁיבֵהוּ, **וּבְקֶרֶב שָׁנִים** הַלָּלוּ תּוֹדִיעֵהוּ.

בְּרֹגֶז. שֶׁתִּתְקַצֵּף עַל הָרְשָׁעִים.

רַחֵם תִּזְכּוֹר. רַחֵם כְּמוֹ ׳לְרַחֵם׳.

תִּזְכּוֹר לְרַחֵם אֶת יִשְׂרָאֵל.

ג׳ אֱלוֹהַ מִתֵּימָן יָבוֹא וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן סֶלָה כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ׃

אֱלוֹהַ מִתֵּימָן יָבוֹא. עַכְשָׁיו הוּא מַזְכִּיר לְפָנָיו פְּעָלוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא מְבַקֵּשׁ לְפָנָיו לְעוֹרְרֵהוּ, וּפֹעַל (סְפָרִים אֲחֵרִים: פּוֹעֵל) חִבָּתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּפַרְעָנוּת דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים. כְּשֶׁבָּאתָ לִתֵּן אֶת הַתּוֹרָה, חָזַרְתָּ עַל עֵשָׂו וְיִשְׁמָעֵאל וְלֹא קִבְּלוּהָ.

תֵּימָן. עֵשָׂו.

פָּארָן. יִשְׁמָעֵאל, כְּדַאֲמְרִינַן: ״וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבַּר פָּארָן״ (בראשית כא:כא).

כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ. בְּסִינַי לְיִשְׂרָאֵל.

ד׳ וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ׃

וְנֹגַהּ. אוֹתוֹ הַיּוֹם.

כָּאוֹר תִּהְיֶה. כְּאוֹר הַמְיֻחָד שֶׁל שִׁבְעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית הָיָה, וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן.

קַרְנַיִם. לְשׁוֹן ׳מָאוֹר׳, כְּשֶׁהוּא נוֹקֵב וְזוֹרֵחַ דֶּרֶךְ הַנֶּקֶב נִרְאֶה כְּמִין קַרְנַיִם בּוֹלְטִין, וְכֵן (שמות לד:כט) ״כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו״.

מִיָּדוֹ. מִיָּדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּאוּ לָהֶם.

וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ. כְּתַרְגּוּמוֹ: שָׁם נִגְלָה עֻזּוֹ שֶׁהָיָה חָבוּי לְמַפְרֵעַ בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן.

ה׳ לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר וְיֵצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו׃

לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר. מָצָאתִי בְּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, טָרְדוּ לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת לְהַפְלִיגוּ לְדָבָרִים אֲחֵרִים, שֶׁלֹּא יַעֲמֹד לְקַנְתֵּר וְלוֹמַר: אֲמָה שֶׁעַתִּידָה לִכְפֹּר בְּךָ לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם, וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה?

וְיֵצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו. מַלְאֲכֵי רֶשֶׁף בָּאוּ עִמּוֹ לְסִינַי.

ו׳ עָמַד | וַיְמֹדֵד אֶרֶץ רָאָה־וַיִּתַּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי־עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ׃

עָמַד וַיְמֹדֵד אֶרֶץ. הִמְתִּין לְדַקְדֵּק בְּדִין דּוֹר הַמַּבּוּל, לִמְדֹּד לָהֶם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. וּמָדַד ״עוֹמֵד״, כְּדַאֲמְרִינַן: ״נִצָּב ה׳ וְעוֹמֵד לָדִין עַמִּים״ (ישעיהו ג:יג), מַמְתִּין וּמְדַקְדֵּק בְּדִינָם.

וַיְמֹדֵד אֶרֶץ. בְּרוֹתְחִים קִלְקְלוּ וּבְרוֹתְחִים נִדּוֹנוּ.

רָאָה. בְּדוֹר הַפַּלְגָּה, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁהָיוּ שָׁפָה אַחַת בָּאוּ כֻּלָּם בְּעֵצָה, כְּדִכְתִיב: ״וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת״ (בראשית יא:א).

וַיִּתַּר גּוֹיִם. הִקְפִּיצָם לְשִׁבְעִים לָשׁוֹן, כְּדַאֲמְרִינַן: ״וַיִּתַּר מִמְּקוֹמוֹ״ (איוב לז:א), ״לְנַתֵּר בָּהֶם״ (ויקרא יא:כא).

הַרְרֵי עַד. שָׂרֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ. הֵרְאָה לָהֶם שֶׁכָּל מַהֲלָכוֹ שֶׁל עוֹלָם שֶׁלּוֹ הוּא.

ז׳ תַּחַת אָוֶן רָאִיתִי אָהֳלֵי כוּשָׁן יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן׃

תַּחַת אָוֶן. שֶׁנִּמְצָא בְּיִשְׂרָאֵל.

רָאִיתִי אָהֳלֵי כוּשָׁן. שֶׁעוֹמְדִים בְּגָלוּי וּמְחַבְּלִים אֶת יִשְׂרָאֵל. וּבְהִתְכַּנְּעָם לְפָנֶיךָ, יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת וְגוֹ׳, הַכֹּל כְּתַרְגּוּמוֹ.

ח׳ הַבִנְהָרִים חָרָה יְהוָה אִם בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ אִם־בַּיָּם עֶבְרָתֶךָ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה׃

הַבִנְהָרִים. יֵשׁ תְּמִיהוֹת שֶׁהֵן קַיָּמוֹת. הֲרָאינוּ שֶׁכָּל אֵלֶּה עָשָׂה? וּפֵרוּשׁ הַמִּקְרָא כְּתַרְגּוּמוֹ.

מַרְכְּבֹתֶיךָ. לָנוּ יְשׁוּעָה.

ט׳ עָרְיָה תֵעוֹר קַשְׁתֶּךָ שִׂבְעוֹת מַטּוֹת אֲמָר סֶלָה נְהָרוֹת תְּבַקַּע־אָרֶץ׃

עָרְיָה תֵעוֹר קַשְׁתֶּךָ. נִגְלֹה גִּלְּית גְּבוּרָתְךָ.

שִׂבְעוֹת מַטּוֹת. שְׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לַשְּׁבָטִים.

אֲמָר סֶלָה. מַאֲמָר הַמְקֻיָּם לְעוֹלָם. אֹמֶר נָקוּד פַּתַּח (רוֹצֶה לוֹמַר סָגוֹל) וְטַעְמוֹ לְמַעְלָה, שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר.

נְהָרוֹת תְּבַקַּע אָרֶץ. כְּתַרְגּוּמוֹ.

י׳ רָאוּךָ יָחִילוּ הָרִים זֶרֶם מַיִם עָבָר נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יָדָיהוּ נָשָׂא׃

רָאוּךָ יָחִילוּ הָרִים. הָרֵי נַחֲלֵי אַרְנוֹן שֶׁנִּדְבְּקוּ זֶה עִם זֶה.

זֶרֶם מַיִם עָבָר. בְּעָבְרָם בַּיַּרְדֵּן, תַּמּוּ נִכְרְתוּ הַמַּיִם, וְעָבַר קִלּוּחַ שֶׁטֶף הַמַּיִם לְשִׁפּוּלוֹ שֶׁל נָהָר, וְהַבָּאִים מִלְּמַעְלָה קָמוּ עָמְדוּ.

נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ. שִׁבְחוּהוּ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ.

רוֹם יָדָיהוּ נָשָׂא. צְבָא הַשָּׁמַיִם הוֹדוּ לוֹ.

י״א שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרֶק חֲנִיתֶךָ׃

עָמַד זְבֻלָה. בִּמְדוֹרֵיהוֹן. כָּל תֵּבָה שֶׁצְּרִיכָה לָמֶ״ד בִּתְחִלָּתָהּ, הִטִּיל לָהּ ה״א בְּסוֹפָהּ. וּפֵרְשׁוּהָ עַל מִלְחֶמֶת גִּבְעוֹן, כְּתַרְגּוּמוֹ.

לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ. יִשְׂרָאֵל.

י״ב בְּזַעַם תִּצְעַד־אָרֶץ בְּאַף תָּדוֹשׁ גּוֹיִם׃

בְּזַעַם תִּצְעַד אָרֶץ. לְגָרֵשׁ שִׁבְעָה עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

י״ג יָצָאתָ לְיֵשַׁע עַמֶּךָ לְיֵשַׁע אֶת־מְשִׁיחֶךָ מָחַצְתָּ רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע עָרוֹת יְסוֹד עַד־צַוָּאר סֶלָה׃ {פ}

לְיֵשַׁע אֶת מְשִׁיחֶךָ. שָׁאוּל וְדָוִד.

עָרוֹת יְסוֹד. חוֹמוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת.

עַד צַוָּאר. הוּא גַּבֵּהּ הַחוֹמוֹת וְהַמִּגְדָּלִים.

י״ד נָקַבְתָּ בְמַטָּיו רֹאשׁ פְּרָזָו יִסְעֲרוּ לַהֲפִיצֵנִי עֲלִיצָתָם כְּמוֹ־לֶאֱכֹל עָנִי בַּמִּסְתָּר׃

נָקַבְתָּ בְמַטָּיו רֹאשׁ. סַנְחֵרִיב וְסִיעָתוֹ שֶׁהָיוּ סוֹעֲרִים בְּרוּחַ סְעָרָה לַהֲפִיצֵנִי, וְהוּא הָיָה מַטֵּה שֶׁהָיִיתָ רוֹדֶה בּוֹ אֶת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת. וּכְשֶׁבָּא וְסָעַר לַהֲפִיצֵנִי, נָקַבְתָּ רָאשֵׁי גִּיסוֹתָיו בְּמַטָּיו שֶׁהָיָה בָּא לִרְדּוֹת בָּהֶם.

רֹאשׁ פְּרָזָו. רָאשֵׁי עָרָיו וְטִירוֹתָיו, כְּמוֹ ״פְּרָזוֹת תֵּשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם״ (זכריה ב׳:ח), ״עָרֵי הַפְּרָזִי״ (דברים ג׳:ה).

עֲלִיצָתָם. הָיוּ, כְּשֶׁהָיוּ יְכוֹלִים לֶאֱכֹל עָנִי בַּמִּסְתָּר. יִשְׂרָאֵל הַקְּרוּאִים עַם עָנִי.

ט״ו דָּרַכְתָּ בַיָּם סוּסֶיךָ חֹמֶר מַיִם רַבִּים׃

דָּרַכְתָּ בַיָּם. בְּחֵילוֹתָיו הַכְּבֵדִים כְּחוֹל הַיָּם.

חֹמֶר. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: בְּדִגּוּר. לְשׁוֹן ״חֲמָרִים חֲמָרִים״ (שמות ח׳:י).

ט״ז שָׁמַעְתִּי | וַתִּרְגַּז בִּטְנִי לְקוֹל צָלְלוּ שְׂפָתַי יָבוֹא רָקָב בַּעֲצָמַי וְתַחְתַּי אֶרְגַּז אֲשֶׁר אָנוּחַ־לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדֵנוּ׃

שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בִּטְנִי. תִּרְגֵּם יוֹנָתָן: ״אֲמַרַת בָּבֶל: שְׁמָעִית וְזָעוּ מַלְכַיָּא מִן קֳדָם דִּינָא דִּי אִתְדְּנוּ מִצָּרָאי״.

לְקוֹל צָלְלוּ שְׂפָתַי. לְקוֹל הַשְּׁמוּעָה אֶחָזַנִי רַעַד, עַד שֶׁשְּׂפָתַי נוֹקְשׁוֹת זוֹ לָזוֹ וְקוֹלוֹ נִשְׁמָע.

צָלְלוּ. לְשׁוֹן ״מְצִילוֹת הַסּוּס״ (זכריה י״ד:כ), טינטי״ר בְּלַעַ״ז.

וְתַחְתֵּי אָרְגָּו. בִּמְקוֹמִי אֲנִי מִזְדַּעְזַעַת.

אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה. אֲשֶׁר מְנוּחָתִי זֹאת מוּכָנָת לְיוֹם צָרָה.

לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדָנּוּ. לְיוֹם אֲשֶׁר אָמַר לְהַעֲלוֹת מִתּוֹכוֹ אֶת הָעָם אֲשֶׁר הוּא יְגוּדְנוּ עָקֵב, לָשׁוּב בִּגְדוּדָיו לְאַרְצוֹ.

י״ז כִּי־תְאֻנָה לְא־תִפְרָח וְאֵין יְבוּל בַּגְּפָנִים כִּחֵשׁ מַעֲשֵׂה־זַיִת וּשְׁדֵמוֹת לא־עָשָׂה אֹכֶל גֵּזֶר מִמִּכְלָה צֹאן וְאֵין בָּקָר בָּרְפָתִים׃

כִּי תְאֻנָה לֹא תִפְרָח. כְּתַרְגּוּמוֹ, וְיֵשׁ לְפָתְרוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ: שׁוּב אֵין הַצְלָחָה לְכָל מַעֲשֶׂה בָּבֶל מֵעַתָּה.

וּשְׁדֵמוֹת. שְׂדֵה לָבָן.

מִמִּכְלָה. דִּיר הַצֹּאן.

י״ח וַאֲנִי בַּיהוָה אָעְלֹזָה אָגִילָה בֵּאלֹהֵי יִשְׁעִי׃

וַאֲנִי. כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, בַּה׳ אֶעֱלוֹזָה.

י״ט יֱהוִה אֲדֹנָי חֵילִי וַיָּשֶׂם רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל בָּמוֹתַי יַדְרִכֵנִי לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי׃

לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי. לְבֶן לֵוִי הַמְנַצֵּחַ בַּשִּׁיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אֲנָעִים לוֹ בִּנְגִינוֹתַי, וְהַלֵּוִי יִתֵּן קוֹל כְּנֶגְדּוֹ בִּכְלֵי הַשִּׁיר.

לַמְנַצֵּחַ. כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר (עזרא ג:ח) "וַיַּעֲמִידוּ הַלְוִיִּם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה לְנַצֵּחַ עַל מְלֶאכֶת וְגוֹמֵר".

בִּנְגִינוֹתָי. הוּא לְשׁוֹן נְעִימוֹת קוֹל לְהָרִים וּלְהַשְׁפִּיל, אורגנידור"ש בְּלַעַ"ז.